

PRIKAZI NOVIH KNJIGA I ČASOPISA

REVIEWS OF NEW BOOKS, MAGAZINES

FRANJO HUSINEC, FRAN GUNDRUM ORIOVČANIN: GRADSKI FIZIK U KRIŽEVCIMA, MATICA HRVATSKA KRIŽEVCI, KRIŽEVCI 2002., 402 STR.

Ova je knjiga rezultat višegodišnjeg istraživanja opsežne arhivske građe. Život i djelo dr. Gundruma prikazano je u petnaest poglavlja. Knjiga počinje opisom općih političkih prilika u Gundrumovo vrijeme. Drugo poglavlje posvećeno je stanju medicinske znanosti u doba u kojem je živio i radio dr. Gundrum. U trećem je poglavlju životopis dr. Gundruma Oriovčana. Četvrto poglavlje donosi pregled povijesti Križevaca u doba u kojem je radio dr. Gundrum. O njegovu pak radu kao gradskog fizika u Križevcima doznajemo u petom poglavlju knjige. Gundrum je bio svestrani intelektualac svojega doba koji se istaknuo na mnogim poljima rada, a bio je i vrlo aktivan kao član Hrvatskog liječničkog zbora te stalni suradnik Liječničkog vjesnika. Prvi se put kao pisac javlja u Vjesniku 15. siječnja 1888. godine. O te dvije Gundrumove djelatnosti izvještava nas šesto poglavlje knjige. Gundrum je bio vrlo aktivan član Crvenoga križa, o čemu saznajemo više u sedmom poglavlju.

Kao što smo već istaknuli, Gundrum je bio svestrani intelektualac. Sljedeće poglavlje u knjizi posvećeno je Gundrumu kao književniku, prosvjetitelju i prevoditelju. Gundrum je pisao putopise, teme iz povijesti (Tobožnja hrvatska kruna iz Malina, Sjedinjenje i obnova magistrata Gornjeg i Donjeg grada Križevaca i dr.), pripovijetke, o glazbi, o zdravlju i ljepoti te o mnogim drugim temama.

Kao kulturni djelatnik istaknuo se u križevačkim pjevačkim društvima i u Dobrovoljnom vatrogasnom društvu, o čemu govori deveto poglavlje, a o Gundrumu kao arheologu i proučavatelju križevačke povijesti saznajemo iz desetog poglavlja knjige. Sakupljao je mnoge predmete koji su vezani uz povijest Križevaca te ih je darovao muzejima. Posebnu pozornost posvetio je banu Josipu Jelačiću o kojem je imao mnogo skupljenog materijala, a posjedovao je i zbirku starog novca.

Gundrum je također bio jedan od osnivača Hrvatskog sokola u Križevcima. Dvanaesto poglavlje knjige govori o Gundrumovim objavljenim tekstovima, a trinaesto donosi popis Gundrumovih priznanja i medalja. O prikazima Gundrumovih djela govori se u četrnaestom poglavlju. Posebnu vrijednost ove knjige čini cjelokupna objavljena bibliografija Frana Gundruma Oriovčana koja je obrađena kronološki i po časopisima, a autor također donosi popis svih izvora i literature. Knjiga predstavlja doprinos istraživanju prošlosti ne samo Križevaca, nego i Koprivničko-križevačke županije.

Ivan Peklić

KALNIČKO PRIGORJE - KULTURNO-POVIJESNA I PRIRODNA BAŠTINA, ZNANSTVENO-STRUČNI SKUP, KALNIK, 8. LISTOPADA 2004., 220 STR.

U organizaciji Povijesnog društva Križevci, a pod pokroviteljstvom Općine Kalnik i Grada Križevaca održan je znanstveno-stručni skup "Kalničko prigorje - kulturno-povijesna i prirodna

baština” na Kalniku. Prvo izlaganje imao je mr. Zdenko Balog koji je naznačio neka pitanja toponomastike i hagiografije kalničkoga kraja.

Najzanimljivije podatke iznio je Hrvoje Petrić u svojem referatu “Postanak, razvoj i nestanak gradskih naselja na Velikokalničkom vlastelinstvu”, ustvrdivši da je 13. prosinca 1367. godine Ludovik I. Anžuvinao dodijelio tadašnjem naselju Brezovica (danas Kalnik) povlastice grada.

Dr. Zorislav Horvat pokušao je valorizirati danas zaboravljenu utvrdu Mali Kalnik kojom je početkom 15. stoljeća vladala Barbara Celjska. Arheolog Luka Bekić i povjesničarka Janja Sekula izvijestili su o svojim istraživanjima na Starom gradu Čanjevu. Naime, tijekom rada na autocesti Zagreb - Varaždin taj Stari grad je gotovo pretvoren u kamenolom. O ostacima romaničke crkve u Kamešnici, koja se trenutačno konzervira, te o rezultatima svojih istraživanja izvijestila nas je križevačka arheologinja Lana Okroša Rožić.

Dr. Mira Kolar-Dimitrijević upoznala nas je sa značenjem izvora apatovečka kiselica već od 18. stoljeća. Apatovečka kiselica bila je tražena na mnogim kraljevskim dvorovima u proteklih 250 godina.

Tomislav Đurić, publicist iz Varaždinskih Toplica, upoznao nas je sa životom i djelom isusovca Stjepana Krizina Sakača iz kalničke kapele, koji je istraživao podrijetlo Hrvata. Đuro Škvorc upozorio je na značenje župe Sveti Petar Orehovac, čija je crkva toliko bila zapuštena da joj se srušio toranj. Kratki pregled povijesti Planinarskog društva Kalnik dao je prof. Ivan Peklić.

Melita Habdija istraživala je tradicijske običaje kalničkoga kraja te je dala kompletan pregled običaja tijekom cijele godine (oko Nove godine, Božića, Uskrsa i dr.). Iva Končurat, Nenad Kovačić, Anamarija Kučan pod mentorstvom Mirjane Belaj s Odsjeka za etnologiju Filozofskog fakulteta ukazali su na sadašnju turističku ponudu Kalnika i običaje ljudi ovoga kraja. Na Kalnik je došla i Olinka Gjigaš iz Beča koja je iznijela niz zanimljivih poticaja i zamisli kako oživiti turističku ponudu na Kalniku.

Organizacijski odbor (Tatjana Tkalčec, Ivan Peklić, Katarina Čavlek, Terezija Horvat, Elza Butković) zajedno s ostalim članovima Povijesnog društva te vrlo aktivnim načelnikom općine Kalnik Mladenom Kešerom vrlo su uspješno proveli organizaciju tog skupa.

Ivan Peklić

MIRELA SLUKAN ALTIĆ, POVIJESNI ATLAS GRADOVA, II. SVEZAK - SISAK, DRŽAVNI ARHIV SISAK - HRVATSKI DRŽAVNI ARHIV, SISAK 2004., 241 STR.

U uvodnom dijelu Mirela Slukan Altić predstavlja svoj projekt “Povijesni atlas gradova” u kojem uz ostalo piše: “Izabrani su karakteristični historijsko-geografski modeli gradova, birajući među njima one slabije kartografski i ekohistorijski istražene... Svaki svezak predstaviti će razvoj odabranoga grada u povijesnom, urbanističkom, gospodarskom, demografskom, političkom i kulturnom kontekstu, primjenjujući pri tome interdisciplinarni pristup. Projekt se realizira u suradnji s ostalim državnim arhivima i muzejskim ustanovama Republike Hrvatske.” Dosad je autorica objavila prvu knjigu iz serije o Bjelovaru, a za 2005. priprema knjigu o Koprivnici.

Nakon Bjelovara autorica je nastavila s nešto južnijim prostorom. Druga knjiga serije “Povijesni atlas gradova” autorice Mirele Slukan Altić govori o gradu Sisku. Objavljena je u nakladi Državnog arhiva Sisak i Hrvatskog državnog arhiva iz Zagreba. Uz Mirelu Slukan Altić javljaju se dva suautora. Poglavlje “Od prvog staništa do ilirsko-keltske Segestike i rimske

Siscije” napisao je Domagoj Vuković, a cjelina “Osobine arhitekture grada Siska i njegova zaštićena graditeljska kulturna baština” djelo je Ljerke Metež. Slično kao i u knjizi o Bjelovaru, autorica na početku predstavlja prirodno-geografske uvjete razvitka Bjelovara i njegove okolice, i to položaj, osobine reljefa, hidrografske odnose, klimu, tlo i biljni pokrov. Slijedi obrada problematike srednjovjekovnog Siska, što je vrlo zanimljivo jer je razdoblje od propasti antičke Siscije do prodora Osmanlija dosad bilo slabije obrađivano.

“Razvoj grada i izgradnja Siska od 16. stoljeća do današnjih dana” ujedno je najveća cjelina u knjizi. U njoj je autorica obradila utvrđivanje obrambene granice na Kupi i gradnju sisačke utvrde, bitku kod Siska 1593. i njezin odjek u grafičkim listovima i renesansnim vedutama te niz događanja i procesa i primjera iz 17. stoljeća.

Autorica je vrlo vješto predstavila proces otkupa južnih kaptolskih posjeda i priprema za gradnju Vojnog Siska prema hidrografskoj karti iz 1783. godine te osnutak Vojnog Siska na projektnom planu nastalom oko 1785. godine te prve posjednike kuća u Vojnom Sisku na planu nastalom oko 1790. godine. Za istu problematiku su važna istraživanja Siska u vrijeme početka razvijene kupske plovidbe i Pongračeva projekta hidroregulacije iz 1793. godine. Slijedi obrada sisačkih naselja u vrijeme francuske vladavine (1809. - 1813.) na topografskoj karti iz 1813. godine, predstavljanje posljednje slike starog Siska i ideju Fistrovičeve regulacije. Za povijest željeznica je značajan prikaz Vojnog Siska kao ishodišta Knežićeva projekta krajiške željezničke pruge iz 1838., trgovišta Sisak u Sanfermovu projektu pruge iz 1842. godine te trgovište Sisak u vrijeme dolaska željeznice na katastarskom planu iz 1861. godine koji donosi i reproduciran.

Katastarski izvori su prvorazredni ne samo za ekohistoriju, nego i za urbanu povijest. Za poznavanje prostornih odnosa u Sisku od neprocjenjive je važnosti katastarski plan Vojnog Siska iz 1860. te slobodnog i kraljevskog grada Siska na topografskoj karti nastaloj oko 1885., s time da ne treba zaboraviti na zanimljiv plan za uređenje teretnog kolodvora i luke starog Siska iz 1869. godine. Na kraju je autorica vrlo vješto prezentirala sve što se događalo sa Siskom u 20. stoljeću, a što se može iščitati prvenstveno iz kartografskih izvora i planova. Osobitu vrijednost knjizi daju reproducirane karte i planovi Siska, ali i bibliografija koja svim budućim istraživačima može poslužiti kao putokaz za daljnja istraživanja. Knjizi je dodano kazalo koje omogućuje brži uvid u imena i mikroprostore grada te njegove okolice.

Autorica je u nakladi izdavačke kuće Meridijani objavila kapitalno djelo hrvatske povijesne i geografske znanosti “Povijesna kartografija. Kartografski izvori u povijesnim znanostima”. U toj je vrlo vrijednoj knjizi obradila metodologiju povijesne kartografije s pregledom razvitka kartografije i kartografskog predočavanja hrvatskih zemalja. Povijesni atlas hrvatskih gradova Bjelovara i Siska predstavljaju praktičnu primjenu i razradu te primjenu metodologije koju je autorica predstavila u monografiji o povijesnoj kartografiji. Knjiga o Sisku će vrlo vjerojatno utjecati i na prostorna te strateška promišljanja budućnosti toga grada što uz povijesni dio pokazuje njezinu dodatnu vrijednost.

Hrvoje Petrić

**DRAGO ROKSANDIĆ, ETNOS, KONFESIJA, TOLERANCIJA,
SKD PROSVJETA, ZAGREB 2004., 480 STR.**

Ugledni historičar Drago Roksandić i ujedno redoviti profesor na Katedri za povijest srednje i jugoistočne Europe Filozofskog fakulteta objavio je novu knjigu pod naslovom “Etnos, konfesija, tolerancija”. Ta knjiga problemski integrira izbor dijela radova koje je autor objavljivao

u posljednjih četvrt stoljeća, a za koje je smatrao da su historiografski funkcionalni i u današnje vrijeme. Prema autoru, “problemska formulacija ‘Etnos, konfesija i tolerancija’ uopće nije slučajna. U hrvatskom i srpskom slučaju, kao i u slučaju drugih južnoslavenskih nacija, etnokonfesionalizam je na različite načine odlučujući činitelj u oblikovanju modernih nacionalnih ideologija, imaginarija, praksa itd... Istraživanje svakog fenomena etnokonfesionalizma u jugoistočnoevropskom, srednjoistočnoevropskom i sredozemnom svijetu pretpostavlja interkulturalizam u načinu mišljenja jer je onaj Drugi ili Treći uvijek u neposrednoj blizini i u prošlosti i danas, a bit će i sutra. Otuda se svaki etnokonfesionalizam u nas u svojoj autopercepciji iskazuje i kao ‘predziđe’ nekog Svijeta kojem je epicentar izvan samoga ovog prostora. Posljedica su toga konstrukcije brojnih iluzionizama i klijentelizama u povijesti svakog etnokonfesionalizma koji nas ovdje zanima i danasve kontinuirano kontroverzan, a nerijetko i konfliktan odnos prema onome Drugome u svoj neposrednoj blizini. S time u vezi, još su veće teškoće s konceptom ‘tolerancija’, vrlo zahtjevnom i danasve kontroverznom i teorijski i empirijski, kojim se u nas, kada je o historičarima riječ, malo tko ozbiljnije bavi”.

Prvi dio knjige “Povratak izvorima” s pravom je stavljen na početak knjige. Prema jednoj strani, njemu je cilj “podsjećanje da je povjesničar prije svega istraživač, profesionalac koji bez koncepcijski osmišljenog rada u arhivima, bibliotekama i muzejima, a sve češće i na ‘terenu’, u okolišu, ne može uspješno stvarati nove vrijednosti. Drugi je praktičniji i svodi se na pokušaj da se u neke od brojnih hrvatsko-srpskih/srpsko-hrvatskih ‘kontroverzistika’ uvedu novi, nedovoljno poznati ili očigledno svjesno zanemarivani izvori”. Izabrane tekstove prevele su Zrinka Blažević, Olga Diklić, Sanja Lazanin, Zvezdana Sikirić-Assouline i Tatjana Subotić.

Drugi dio knjige “Etnos, konfesija i tolerancija” obuhvaća studiju “Vjerske podjele i (ne)snošljivosti u Vojnoj krajini” koja govori o hrvatskim i srpskim etnokonfesionalnim nacionalizmima u povijesnoj perspektivi od 16. do 19. stoljeća.

Treći dio knjige naslovljen je “Zavičajna povijest - interkulturni fenomen”. Prvi tekst “Između imaginacije i realnosti” govori o prvoj banskoj regimenti u prvoj polovini 19. stoljeća. Obuhvaća prostor regimente, stanovništvo (s objavljenim i analiziranim popisom stanovništva za 1822. godinu), privredu i kulturu. Kao prilog dodana je instrukcija s opisom prve banske regimente iz 1848. godine. Zavičajnoj povijesti okrenut je članak “Iz ranije prošlosti kotara Donji Lapac”. Autor je na početku članka sustavno i vrlo iscrpno obradio naselja i stanovništvo od 1795. do 1910., a nakon toga je obradio kraj Osmanske vladavine krajem 18. stoljeća, paroha Neofita Ajdukovića i događaje 1809., lički kordon tijekom revolucije 1848./49. godine te udio ličke granice u ustanku u Crnim potocima od 1875. do 1877. godine. Slijedi članak “Tradicija vojnokrajiškog prava i Ostrožinski pravilnik” u kojoj predstavlja utjecaj tradicije vojnokrajiškog prava na Ostrožinski pravilnik donesen 14. prosinca 1941. godine.

Tekst “Kordunska ‘Slunjska ploča’ - prostor na granicama, migracije bez kraja” nakon osnovnih podataka o prirodno-geografskim osobinama govori o integraciji toga prostora do kraja osmanske vladavine. Slijedi obrada razdoblja centralizirane Vojne krajine, razdoblje prijelaza na civilnu upravu, a na kraju je predstavljen slunjski kraj u suvremenoj povijesti s težištem na obradi demografskih podataka te analizi rezultata međuratnih izbora. Posljednji članak u trećem dijelu knjige zove se “Zapisi o temama iz povijesti Gospića”, a govori o rukopisu Željka Holjevca “Gospić u Vojnoj krajini” koji će kasnije biti objavljen u nakladi Meridijana. Prema autorovim riječima, tekstovi iz tog dijela knjige nastali su iz “potrebe da se danasve vojnokrajišku povijest prepoznaje u njezinim ljudskim, humanističkim i antropološkim vrijednostima, što, dakako, treba biti slučaj i sa svakim drugim područjem istraživanja”. Četvrti dio knjige je naslovljen “Historičar i historiografija: kritičke refleksije”. Prvi tekst je prethodno priopćenje budućim autorovim istraživanjima Hrvatsko-slavonske Vojne krajine od 1835. do 1848. godine, a drugi zapravo nacrt

projekta o socijalnoj historiji etnodemografskih procesa u hrvatskom prostoru od 15. do 20. stoljeća. Slijedi kratki osvrt na knjigu Gerharda Neweklowskog o Dositeju Obradoviću te konstruktivna kritika knjige Alexandra Buczynskog o gradovima Vojne krajine, odnosno o Bjelovaru, Senju i Petrinji od 1787. do 1872. godine.

Posebno je zanimljiv pregled historiografije o hrvatskom ranom novom vijeku u europskom kontekstu. U njemu prvo predstavlja historiografiju o hrvatskom ranom novom vijeku, i to bibliografije i sinteze te njihove realizacije i projekte, nakon toga daje kontekste temeljne problematike hrvatskog ranog novog vijeka te nedostatke na primjeru vjerske povijesti. Slijedi dio teksta o istraživačkim metodama u historiografiji u hrvatskome ranom novom vijeku. Pregled historiografije autor završava razmišljanjem o izazovima komparatistike u kojem, uz ostalo, piše: "Kreativni potencijal hrvatske historiografije u svim njezinim segmentima, a naročito u ovo doba imperijalnih srazova, ponajviše ovisi o umijeću prepoznavanju vlastite problematike u istraživanju drugih. Ključ za to prepoznavanje nije imitacija nego komparacija." Prema autorovim riječima, ovaj dio knjige "čini izbor žanrovski različitih radova kojima je zajedničko nastojanje da se s jedne strane dijaloški, a s druge izvođenjem vlastitih stajališta o pojedinim pitanjima važnima za cjelinu ove knjige afirmira jedan mogući pristup historiografskoj dijaloškoj kulturi".

Peti dio knjige nosi izazovan naslov "Povijest između prošlosti i budućnosti", a izraz je, kako kaže autor, njegova "već iskazanog uvjerenja da je povijest i prošlost i sadašnjost i budućnost te da se historičari i historijska znanost moraju umjeti baviti vlastitim temama u raznim vremenskim perspektivama". U ovom dijelu knjige nalaze se dva teksta. Prvi govori o banu Josipu Jelačiću (1801. - 1859.), i to o mitu o njemu te njegovim promjenama i trajanjima. U drugom daje kratak, ali vrlo sadržajan pregled Srba u Hrvatskoj od 15. do 20. stoljeća. U njemu je obradio srpske migracije u Hrvatsku, etnodemografske pokazatelje, jezik i pismo, etnički, nacionalni i vjerski identitet, kulturu, školstvo, političke stranke, društva i zajednice, društvenu integriranost Srba u Hrvatskoj te razmišljanje o tome što će biti sa Srbima u Hrvatskoj u budućnosti.

Šesti dio knjige posvećen je dvojici istraživača prošlosti Srba u Hrvatskoj: Milanu Radeki i Fedoru Moaćaninu. Potonji je više puta svojim historiografskim radom dao nemali broj spoznaja o etnodemografskim i drugim promjenama na vojnokrajiskim prostorima. Knjizi je pridodano kazalo imena koje omogućava brzo snalaženje te životopis autora. Recenzenti knjige su Mira Kolar-Dimitrijević i Nikša Stančić, a urednik Čedomir Višnjić. Ova knjiga, prema mišljenju jedne strane, predstavlja bitno različit pristup u historiografiji od dosadašnjih prevladavajućih, a prema mišljenju drugih, ukazuje na višedesetljetnu kontinuiranu ustrajnost autora u svom pristupu. U svakom slučaju knjiga je konceptualni izazov drugim istraživačima za širenje novih područja istraživanja i novih pristupa, a poglavito razdoblja ranog novog vijeka.

Hrvoje Petrić

**BASISWISSEN SCHULE - GESCHICHTE, (UR. HANS-JOACHIM GUTJAHR),
DUDENVERLAG, MANNHEIM-LEIPZIG-WIEN-ZÜRICH 2003., 464 STR.**

Nastava povijesti u Republici Hrvatskoj, osim dobrih udžbenika, radnih bilježnica, čitanki i povijesnih atlasa, treba i druga kvalitetna pomagala za rad. Na njemačkom govornom prostoru je ovih dana upravo objavljen izvrstan školski priručnik iz povijesti namijenjen prije svega učenicima. Riječ je o dobro oblikovanom priručniku koji je kronološki strukturiran, tj. počinje od prapovijesti i završava sa suvremenom poviješću. Naravno, uz svjetsku povijest kao cjelinu, težište teksta je na obradi teritorija koji danas govore njemačkim jezikom. Ovaj priručnik uz to

ima tri dijela: 1. knjigu; 2. popis internetskih adresa na kojima se mogu naći dodatni sadržaji uz svako poglavlje; 3. PC CD-ROM s dodatnim sadržajima. Osim urednika Hansa-Joachima Gutjahra, javljaju se kao autori: Gerd Fesser, Herman Fromm, Reinhard Hoßfeld, Sonja Huster, Detlef Langermann, Hendrick Margull, Barbara Preuß, Sieglinde Stropahl, Günter Wehner, Helmut Willert, pri čemu se vodilo računa o tome da među autorima budu zastupljeni nastavnici povijesti - praktičari i znanstvenici.

Priručnik je pisan iz njemačkoga kuta gledišta pa je podijeljen na sljedeće cjeline: 1. Povijest kao znanost, 2. Prapovijest i stara povijest; 3. Stare kulture; 4. Antika; 5. Srednji vijek; 6. Doba velikih zemljopisnih otkrića; 7. Reformacija i tridesetogodišnji rat; 8. Apsolutizam u Europi; 9. Od francuske revolucije do uspostave Njemačkog Carstva; 10. Od imperijalizma do sloma nacionalsocijalizma; 11. Svijet nakon Drugoga svjetskog rata.

Pojedine cjeline su podijeljene na manje dijelove. Svaki se dio sastoji od kronološke tablice, povijesnih karata, slika s objašnjenjima, a ponekad i od pomoćnih tablica za učenje božanstava, genealogija vladara te grafova koji objašnjavaju strukturu vlasti i društvene odnose. Većina dijelova knjige sadrži brojne crteže koji predstavljaju rekonstrukciju zamišljene prošle stvarnosti, čime pojednostavljaju shvaćanje međuodnosa vremena i prostora. Za novija su razdoblja pridodani statistički podaci s grafičkom obradom i prikazima. Uz to treba spomenuti da se važniji pojmovi ili pojedina zbivanja koja su se autorima činila bitnima nalaze posebno istaknuti na marginama stranica. Brže snalaženje omogućuje kazalo imena i pojmova.

Namjera autora bila je postići da učenik koristeći knjigu, Internet i PC CD-ROM na računalu brže i, što je još važnije, mnogo kvalitetnije svlada pojedine sadržaje koji su vezani uz nastavu povijesti na njemačkom govornom području s težištem na teritorij i nastavne potrebe bivše SR Njemačke. Knjiga sadrži brojne izvorne tekstove prevedene na njemački jezik, a bogato je ilustrirana kartografskim i slikovnim materijalom koji je dobro odabran te odlično vezan uz problematiku koja se obrađuje. S druge strane, PC CD-ROM nudi niz dodatnih sadržaja u obliku teksta, karata i slikovnog materijala.

Hrvoje Petrić

POVIJESNI PRILOZI - HISTORICAL CONTRIBUTIONS, HRVATSKI INSTITUT ZA POVIJEST, ZAGREB (PRIKAZ DESET NAJNOVIJIH BROJEVA)

“Povijesni prilozi” časopis su za povijesna istraživanja. Časopis izlazi dva puta godišnje, a izdaje ga Hrvatski institut za povijest iz Zagreba. Glavna i odgovorna urednica časopisa je od broja 23 dr. Jasna Turkalj, a do tada je bio Alexander Buczynski. U časopisu se objavljuju znanstveni radovi u kojima su obrađene teme iz hrvatske povijesti do polovice 19. stoljeća, kao i ocjene i prikazi povijesnih knjiga i časopisa.

POVIJESNI PRILOZI, br. 17, god. 17., Hrvatski institut za povijest, Zagreb 1998., str. 1-344

Ovaj broj “Povijesnih priloga” donosi trinaest znanstvenih radova iz hrvatske povijesti, osim toga više su zastupljene ocjene i prikazi različitih knjiga i časopisa, kao i intervju s prof. dr. Ivom Bancem koji je vodio glavni i odgovorni urednik časopisa dr. Alexander Buczynski.

Prva četiri rada u ovome broju “Povijesnih priloga” posvećena su eksploataciji zlata u prošlosti. Boris Januška iz Zagreba autor je prvog rada te tematike. Njegov pregledni rad “Ispiranje zlata iz naplavina na Dravi” posvećen je višestoljetnoj praksi ispiranja zlata na obalama

rijeka Drave i drugim rijekama njezina slijeva. Zatim slijedi izvorni znanstveni rad na njemačkom jeziku "Berglauh der Römischen Provinz Dalmatien" čiji je autor Ante Škegro s Hrvatskog instituta za povijest. U radu je obrađena eksploatacija bakra, zalta, srebra i željeza na području rimske provincije Dalmacije, koja svoj vrhunac doseže u 1. stoljeću. Milan Vrbanus s Hrvatskog instituta za povijest u svome izvornom znanstvenom radu "Prilog proučavanju rudarstva u srednjovjekovnoj Slavoniji", na temelju dvije isprave iz vremena Bele IV. kojima on dodjeljuje posjede templarima u Slavoniji, nastoji utvrditi jesu li na zemljama koje se spominju u tim ispravama postojali rudnici srebra i zlata. Posljednji rad koji se bavi temom eksploatacije zlata u prošlosti pregledni je rad "Proizvodnja zlata prema rukopisu fra Ivana Krešića" autora Dragutina Murka i Zdravka Devetaka s Poljoprivrednog fakulteta u Sarajevu. Autori su obradili poglavlje iz rukopisa fra Ivana Krešića "Brevis adnotatio" iz 1838. godine, koji se čuva u kreševskom samostanu, a u kojem pisac govori o procesu rastavljanja zlata iz rude i daje kratak osvrt o eksploataciji zlata u Bosni od antike pa do austrougarske aneksije Bosne i Hercegovine 1908. godine.

Nakon intervjua s dr. Ivom Bancem slijedi izvorni znanstveni rad Lovorke Čoralić s Hrvatskog instituta za povijest "Iseljenci iz grada Kotora u Mlecima (XV. - XVIII. st.)." Tema proučavanja je iseljavanje Kotorana u Mletke te njihova nazočnost i djelovanje u Mlecima u promatranom razdoblju. Autorica je na temelju izvorne građe dala uvid u sve sfere života iseljenih Kotorana u Veneciji.

Tea Perinčić iz Rijeke napisala je izvorni znanstveni rad "Prilog istraživanju apostolskih vizita Agostina Valiera u dalmatinskim i istarskim biskupijama". Svoje istraživanje autorica temelji na malom dosjeu od osam pisama koja se čuvaju u Državnom arhivu u Veroni, a napisao ih je svećenik Lorenzo Albertini, član apostolske vizite Agostina Valiera u Dalmaciji i Istri.

Zatim slijedi izvorni znanstveni rad Slavena Bertoše s Filozofskog fakulteta u Puli "Gospodarska povijest u notarskim knjigama Puljštine u prvoj polovici XVII. stoljeća". Analizira se sadržaj notarskih zapisa iz Državnog arhiva u Pazinu vezanih uz gospodarsku problematiku na području Pule i njezine okolice od 1626. godine.

U sljedeću skupinu radova spada najveći dio radova izloženih na Međunarodnom znanstvenom skupu "Hrvatsko kraljevstvo 1097. - 1102.". Skup kojim je obilježena 900. obljetnica smrti hrvatskoga kralja Petra Svačića održao se u Zlatnoj dvorani Hrvatskog instituta za povijest u studenome 1997. godine. Prvi rad iz te skupine pregledni je rad Mladena Švaba iz Leksikografskog zavoda "Miroslav Krleža" - "Kritički pregled historiografije o kralju Petru na kraju XI. stoljeća". U tom kritičkom pregledu historiografskih radova o kralju Petru obuhvaćeni su prilozi od 1864. do 1997. godine. Mladen Ančić iz Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru u svome izvornom znanstvenom radu "Desetljeće od godine 1091. do 1102. u zrcalu vrela" pretresa izvore koji se odnose na zbivanja od 1091. do 1102. godine, baveći se prije svega okolnostima njihova nastanka. Procene seljenja kultova, obreda i rukopisa od zapada prema istoku u ranom srednjem vijeku prati u svome preglednom radu na engleskom jeziku, "11th and 13th Century Liturgical Manuscripts (mostly from Zagreb) as Historical Sources" László Veszprémy s CEU-Instituta za vojnu povijest u Budimpešti. Izvorima se bavi u svome izvornom znanstvenom radu "Materijalni dokazi Kolomanove vojne u Sjevernoj Dalmaciji" Nikola Jakšić s Filozofskog fakulteta u Zadru. Autor dokazuje kako je Koloman morao poduzeti znatne diplomatske aktivnosti i uložiti velika materijalna sredstva kako bi pokorio dalmatinske gradove bez većih vojnih sukoba. Posljednji rad sa skupa objavljen u ovome broju časopisa izvorni je znanstveni rad Attila Zsoldosa s Mađarske akademije znanosti i umjetnosti "Hrvatska i Slavonija u kraljevstvu Arpadovića". U radu je dan pregled najvažnijih osoba i događaja s područja Hrvatske i Slavonije u vrijeme vladavine dinastije Arpadović.

**POVIJESNI PRILOZI, br. 18, god. 18.,
Hrvatski institut za povijest, Zagreb 1999., str. 1-476**

Devet novih znanstvenih radova iz hrvatske povijesti objavljeno je u ovome broju časopisa "Povijesna istraživanja". Uz stalno prisutne ocjene i prikaze knjiga i časopisa objavljen je u ovome broju intervju glavnog i odgovornog urednika časopisa Alexandra Buczynskog s dr. Nevenom Budakom i dr. Mladenom Ančićem, dvojicom hrvatskih medijevalista.

Izvornim znanstvenim radom "Trogirska srednjovjekovna obitelj (XIII. - XIV. st.)" Zdravke Jelaska iz Splita počinje ovaj broj "Povijesnih priloga". Tema rada je proučavanje brojnosti članova obitelji i njihovih međusobnih odnosa u srednjovjekovnom Trogiru.

U svome izvornom znanstvenom radu "Scuola della nation di Schiavoni - hrvatska bratovština Sv. Jurja i Tripuna u Mlecima" Lovorka Čoralić s Hrvatskog instituta za povijest predstavlja temeljne sastavnice povijesnog razvoja te hrvatske bratovštine. Istaknuta je socioekonomska uloga njezinih članova, kao i doprinos bratovštine kulturnoj povijesti Venecije.

Tomislav Markus s Hrvatskog instituta za povijest također je autor izvornog rada pod naslovom "O nekim pitanjima političke kulture u Banskoj Hrvatskoj 1848. - 1849. godine". U njemu analizira osnovna teoretska pitanja političke kulture, tolerancije i pluralizma u modernim istraživačkim koncepcijama i građanskim društvima od 18. do 19. stoljeća. Proučava nastojanja za uspostavom građanskog društva te stare i nove institucije i njihov daljnji razvoj.

"Zvekan - humor, satira i karikatura kao sredstvo pravaške političke propagande" izvorni je znanstveni rad Jasne Turkalj s Hrvatskog instituta za povijesti. Rad je prilog proučavanju početaka pravaškog novinstva u Hrvatskoj. Obradeni su stavovi i ideje Ante Starčevića u prvom pravaškom glasilu "Zvekan", humorističko-satiričkom listu koji je počeo izlaziti u Zagrebu 1867. godine.

Iz pera Natalije Rumenjak s Hrvatskog instituta za povijest dolazi izvorni znanstveni rad "Čelni ljudi u novčanim zavodima Banske Hrvatske 1900. godine - osvrt na srpsku elitu 1882. - 1900. godine". Služeći se bečkim financijskim imenikom Compass, autorica je rekonstruirala srpsku etničku i stranačku pripadnost u zavodima na cjelovitom prostoru Banske Hrvatske (s Rijekom i Međimurjem) na prijelazu 19. u 20. stoljeće. Popis u cijelosti donosi popis činovnika u novčanim zavodima Banske Hrvatske (s Rijekom i Međimurjem) 1900. godine.

"Ban Pavle Rauch i Hrvatska u njegovo vrijeme" opsežan je izvorni znanstveni rad Mire Kolar-Dimitrijević s Filozofskog fakulteta u Zagrebu. U svome radu autorica na temelju izvorne građe ruši stereotipe o banovanju Pavla Raucha (1908. - 1910.) koje je dosad bilo obilježeno veleizdajničkim procesom protiv Srba. Autorica iznosi podatke o drugim aspektima Rauchova banovanja kao što su gradnja vladine palače u Gornjem gradu u Zagrebu te mnoge akcije u poljoprivredi, stočarstvu, trgovini, kulturi i prometu.

Berislav Jandrić s Hrvatskog instituta za povijest je u svome izvornom znanstvenom radu "Pogledi na deklaraciju o nazivu i položaju hrvatskog književnog jezika" pokušao pokazati stajališta profesora Filozofskog fakulteta u Zagrebu, članova SKH, u povodu izglasavanja partijskih kazni tijekom donošenja Deklaracije.

Zadnji rad u ovim "Povijesnim prilogima" pregledni je rad Krešimira Kužića "Zabilježbe o 'malom ledenom dobu' i njegovim posljedicama u hrvatskim krajevima". U radu autor obrađuje mnoge segmente iz sfere javnog i privatnog života stanovništva i kako je na njih utjecalo "malo ledeno doba". Osim toga, prati pojavne oblike "malog ledenog doba" u hrvatskim krajevima, a piše i o vremenskim pojavama vezanim uz to razdoblje koje su ostale zabilježene u raznim ljetopisima.

**POVIJESNI PRILOZI - HISTORICAL CONTRIBUTIONS, br. 19, god. 19.,
Hrvatski institut za povijest, Zagreb 2000., str. 1-298**

Kao i u dosadašnjim "Povijesnim prilogima", i u ovom su broju objavljeni novi znanstveni radovi, njih sedam, tematski vezani uz hrvatsku povijest do polovice 19. stoljeća. Osim toga, objavljeni su prikazi i ocjene novih povijesnih knjiga i časopisa te intervju s austrijskim povjesničarom prof. dr. Peterom Urbanitschem. Većina radova objavljenih u ovome broju časopisa prevedena je na engleski.

Ovaj broj počinje izvornim radom Ante Škegre s Hrvatskog instituta za povijest - "Je li rimski Delminij bio biskupsko sjedište?". Autor se u ovome radu kritički osvrće na teze i na vrela u kojima se tvrdi da je Delminij bio biskupsko sjedište. Dolazi do zaključka da rimski Delminij nije nikada bio biskupsko sjedište te da je na duvanjskom prostoru biskupiju utemeljio splitski nadbiskup Petar početkom 14. stoljeća.

Drugi po redu izvorni je znanstveni rad "Srednjovjekovno vladarsko vastelinstvo Drid. Problemi vlasništva i organizacija u XIII. stoljeću" koji je napisao Mladen Ančić iz Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru. Na temelju dviju isprava iz rukopisne ostavštine Ivana Lučića Luciusa autor razlaže okolnosti u kojima je vlastelinstvo Drid došlo u vlasništvo trogirskoga biskupa te nakon toga bilo podijeljeno između biskupa i trogirske općine.

"Iz izvora povijesti prava srednjovjekovne Ugarske Kraljevine: Paulus Dalmata/Hungarus i njegova Notabilia" izvorni je znanstveni rad Dorotty András s Hungarian studies Filozofskog fakulteta u Zagrebu. Autorica je komparativnom analizom mađarske i hrvatske literature došla do zaključka da je Paulus Dalmata/Hungarus, prior bolonjskog dominikanskog reda, i Magister Paulus presbyter S. Niccolai jedna te ista osoba.

Lovorka Čoralić s Hrvatskog instituta za povijest autorica je izvornog znanstvenog rada "Iz prošlosti Boke: budvanska zajednica u Mlecima (XV. - XVIII. st.)" u kojem piše o vremenskom intenzitetu iseljavanja, zanimanjima, socijalnom statusu, mjestu stanovanja, obiteljskim i prijateljskim vezama budvanskih iseljenika u Veneciji.

Zatim slijedi izvorni znanstveni rad Zlatka Kudelića s Hrvatskog instituta za povijest "Izvjješće zagrebačkoga biskupa Benedikta Vinkovića apostolskom nunciju Casparu Mattheiju o Marčanskoj biskupiji i Vlasima iz 1640. godine". Svoj rad autor temelji na podacima iz izvješća zagrebačkoga biskupa Benedikta Vinkovića i prikazuje pravoslavno-katoličke odnose u Vojnoj krajini te iznosi Vinkovićeve ideje o sjedinjenju pravoslavnih kršćana s Katoličkom crkvom.

Izvorni znanstveni rad "Puljske matične knjige kao izvor za povijest migracija: doseljenici iz središnje Hrvatske, Ugarske i slovenskih zemalja pod austrijskom vlašću (1613. - 1817.)" djelo je Slavena Bertoše s Filozofskog fakulteta u Puli. Detaljnom analizom pulskih matičnih knjiga autor je analizirao nazočnost doseljenika iz središnje Hrvatske, Ugarske i slovenskih zemalja pod austrijskom vlašću na području grada Pule i okolice.

Na kraju je izvorni znanstveni rad Tomislava Markusa s Hrvatskog instituta za povijest "Hrvatske županije i gradovi 1861. - 1867. i njihove predstavke". Autor analizira politički položaj i djelovanje županijskih i gradskih skupština na području Banske Hrvatske od 1861. do uvođenja dualizma 1867. godine. Naglasak je stavljen na njihove predstavke i okružnice upućene kralju, Saboru, Namjesničkom vijeću i Dvorskoj kancelariji te drugim županijama u Hrvatskoj i Mađarskoj.

**POVIJESNI PRILOZI - HISTORICAL CONTRIBUTIONS, br. 20, god. 20.,
Hrvatski institut za povijest, Zagreb 2001., str. 1-314**

U ovome broju časopisa "Povijesni prilozi" objavljeno je osam znanstvenih radova, intervju s dr. Katrin Boeckh, znanstvenom suradnicom Odjela za povijest Instituta za istočnu Europu u Münchenu. Na kraju se časopisa, kao i uvijek, nalaze ocjene i prikazi novih knjiga i časopisa.

Na početku ovoga broja "Povijesnih priloga" izvorni je znanstveni rad Zdravke Jelaska iz Splita "Ustrojstvo društva u srednjovjekovnom Trogiru". Rad je usko povezan s radom o obitelji i rodu u Trogiru objavljenom u 18. broju ovog časopisa, ali se ovdje analizira uloga i status društvenih slojeva i grupa u srednjovjekovnom Trogiru.

"Spis o ustrojstvu Osmanskog Dvora Nikole Matije Iljanovića" izvorni je znanstveni rad Borisa Nikšića s Hrvatskog instituta za povijest. Autor je obradio spis koji je Nikola Matija Iljanović, časnik carske vojske koji je više godina proveo u zatočeništvu u Istanbulu, posvetio caru Leopoldu I. i u kojem opisuje život na dvoru osmanskog sultana.

Milan Kruhek s Hrvatskog instituta za povijest autor je izvornog znanstvenog rada "Križevačka tvrđava i utvrde Križevačke kapetanije". Istraživački interes u ovome radu autor je usmjerio na povijesno značenje te graditeljsku vrijednost križevačkih utvrda i drugih utvrda Križevačke kapetanije. Proučavajući sačuvane nacрте i druge izvore, autor u ovome radu nastoji procijeniti njihovu obrambenu vrijednost i arhitektonske kvalitete.

Pregledni članak "Je li Marko Polo došao u Kinu? - Osvrt na Međunarodnu konferenciju u Tianjinu o Marku Polu i Kini 13. stoljeća" napisao je Qui Shusen s Istraživačkog instituta za kinesku povijest i kulturu Sveučilišta Jinan. U kratkim crtama autor je dao osvrt na sva relevantnija događanja na toj međunarodnoj konferenciji.

"Računski spisi srednjovjekovne korčulanske komune" izvorni je znanstveni rad Serđa Dokoze iz Zadra, u kojem piše o nekim zanimljivim dokumentima iz četiri svežnjica dokumenata korčulanske komune nastalih početkom 15. stoljeća.

Sljedeći rad izvorni je znanstveni rad "Ivan Kukuljević Sakcinski o Bosni i Hercegovini u doba preporoda" autora Marina Knezovića iz Zagreba. Autor je nastojao prikazati svu raznolikost Kukuljevićeva interesa za Bosnu i Hercegovinu istražujući njegov politički, književni i historiografski rad od početka 30-ih godina 19. stoljeća do 1849. godine.

"Drugi bokeljski ustanak (1882.) i Italija - prema spisima austrijske špijunaže u zadarskoj pismohrani" izvorni je znanstveni rad Ivana Pedrina iz Splita. Obraden je neuspjeli pokušaj masonske lože Egeria iz Rima, na čijem je čelu bio Giuseppe Garibaldi, da podigne protuaustrijski ustanak u Boki koji bi se nakon toga rasplamsao u ustanak širih razmjera na Balkanu protiv Austro-Ugarske i Turske.

Posljednji rad u ovim "Povijesnim priložima" stručni je rad "Zašto bi trebalo terminom 'kamik' zamijeniti termin 'stećak'?" Krešimira Kužića iz Zagreba. U radu je izložena teza o potrebi zamjene termina "stećak" izvornim srednjovjekovnim terminom "kamik".

**POVIJESNI PRILOZI - HISTORICAL CONTRIBUTIONS, br. 21, god. 20.,
Hrvatski institut za povijest, Zagreb 2001., str. 1-312**

Jedanaest novih znanstvenih radova s temama iz hrvatske povijesti do polovice 19. stoljeća objavljeno je u ovome broju časopisa "Povijesni prilozi". Kao i dosad, objavljene su ocjene i prikazi novih knjiga i časopisa vezanih uz povijesnu struku te intervju s dr. Johnom Hendersonom, profesorom sa Sveučilišta u Cambridgeu.

"Patrimony of St. Peter in Dalmatia" izvorni je znanstveni rad kojim počinje ovaj broj časopisa. Autor rada Ante Škegro s Hrvatskog instituta za povijest piše o papinskim posjedima u Dalmaciji u vrijeme sutona antike, a u osvit srednjega vijeka.

Tatjana Bakulijaš s Odsjeka za povijest medicinskih znanosti i Lovorka Čoralić s Hrvatskog instituta za povijest autorice su izvornog znanstvenog rada “Četiri oporuke zadarskih liječnika iz prve polovice 17. stoljeća: prilozi poznavanju povijesti medicine i društvene povijesti”. U radu se ukratko analiziraju ta četiri dokumenta s obzirom na informacije o društvenom i ekonomskom položaju zadarskih liječnika u promatranom razdoblju.

Treći po redu izvorni je znanstveni rad Ante Nazora s katedre za vojnu povijest HVU-UHKOV “Poljičani u Morejskom ratu (1684. - 1699.)” koji govori o sudjelovanju Poljičana u Morejskom ratu i njihovu utjecaju na ishod ratnih operacija u srednjoj Dalmaciji.

“Kostajnica u protuturskoj obrani Hrvatskog Kraljevstva” izvorni je znanstveni rad Milana Kruheka s Hrvatskog instituta za povijest. Važnost Kostajnice u protuturskoj obrani u središtu je autorova istraživanja u ovome radu. Osim što se bavi ovom temom u svome radu, autor piše i o problemu ratne i egzistencijalne ugroženosti hrvatskog naroda, kao i o pojedinačnim interesima plemstva i zajedničkoj državnoj politici koju je vodio Hrvatski sabor.

Sljedeći izvorni znanstveni rad dolazi iz pera Milana Vrbanusa s Hrvatskog instituta za povijest. “Toponimija Našičkog vlastelinstva prema izvorima iz prve četvrtine 18. stoljeća” naslov je rada u kojemu autor na temelju popisa posjeda pokušava ustanoviti granice Našičkog vlastelinstva u prvoj polovici 18. stoljeća te pritom nastoji rekonstruirati određeni broj toponima koje je pronašao na karti vlastelinstva.

“Obrti i neka ostala zanimanja u Puli od 17. do 19. stoljeća” izvorni je znanstveni rad u kojemu autor Slaven Bertosa s Filozofskog fakulteta u Puli na temelju matičnih knjiga pokušava izvući podatke o obrtima i drugim zanimanjima u Puli od 17. do početka 19. stoljeća.

Vesna Vučevac Bajt s Katedre za povijest veterinarstva i Gordana Gregurić Gračner s Veterinarskog fakulteta u Zagrebu napisale su pregledni rad “Životinje kao heraldički elementi u grbovima plemstva u Slavoniji od 1700. do 1918. godine”. Istraživanjem su obuhvaćeni grbovi plemićkih obitelji Virovitičke, Požeške i Srijemske županije od oslobođenja od Osmanlija do raspada Austro-Ugarske Monarhije 1918. godine.

Zatim slijedi izvorni znanstveni rad na engleskom jeziku “The development of sericulture and the production of silk in Croatia”. Autor rada Alexander Buczynski s Hrvatskog instituta za povijest piše o merkantilističkoj gospodarskoj politici bečkog dvora u drugoj polovici 18. stoljeća i proizvodnji svile na području Vojne krajine kao jednog vrlo važnog segmenta te gospodarske politike dvora. Prati se nastanak i razvoj manufakturna za proizvodnju svile na području Vojne krajine, kao i proizvodnja i izvoz te svile po cijeloj Monarhiji.

Pregledni rad “Povijest knjižnice Hrvatske (ondašnje Jugoslavenske) akademije znanosti i umjetnosti 1867. - 1918.” napisala je Jelica Lešćić zaposlena u Knjižnici HAZU i u njemu je dala pregled povijesnog razvoja knjižnice HAZU od osnivanja akademije 1867. godine do raspada Austro-Ugarske Monarhije 1918. godine.

Suzana Leček s Hrvatskog instituta za povijest napisala je izvorni znanstveni rad pod nazivom “Dobila je kulike su roditelji davali, ni po zakonu! - Promjene u položaju žene u seljačkim obiteljima Prigorja i Hrvatskog zagorja između dva svjetska rata”. Taj nadasve zanimljiv članak posvećen je razmatranjima o tome koliko su šire društvene, gospodarske i pravne promjene utjecale na seljačku obitelj te kako se s vremenom pod utjecajem različitih društveno-političkih čimbenika mijenjao položaj žene u seljačkoj obitelji sjeverozapadne Hrvatske, tj. kako je jačao status žene u obitelji.

I na kraju tiskan je još jedan izvorni znanstveni rad Ante Škegre s Hrvatskog instituta za povijest pod nazivom “Javni natpisi s dviju mramornih ploča iz grčkog grada Tanaisa na ušću Dona u Azovsko more”. Autor u ovome radu analizira dva javna natpisa s ulomaka dviju mramornih ploča pronađenih sredinom 19. stoljeća u nekadašnjem grčkom gradu Tanaisu na obalama Azovskog mora.

**POVIJESNI PRILOZI - HISTORICAL CONTRIBUTIONS, br. 22, god. 21.,
Hrvatski institut za povijest, Zagreb 2002., str. 1-240**

Svaki broj "Povijesnih priloga" donosi nove znanstvene radove iz hrvatske povijesti do polovice 19. stoljeća, a ovaj broj donosi deset novih znanstvenih radova te ocjene i prikaze novih knjiga i časopisa.

Na samom početku izvorni je znanstveni rad Tamare Tvrtković s Hrvatskog instituta za povijest "Komika svakodnevice kao dio povijesti svakodnevice - neke konstante u mediteranskom humoru od Homera do danas". Helenistička zbirka dosjetki "Filogel" poslužila je autorici kao povijesni izvor za istraživanje postanka i razvoja autentičnih "svakodnevnih" viceva u antičkom razdoblju.

Drugi rad u ovome broju "Povijesnih priloga" "Upravitelj dobara Salonitanske crkve" izvorni je znanstveni rad Ante Škegre s Hrvatskog instituta za povijest, a posvećen je ulozi prokuratora u Salonitanskoj crkvi na izmaku antike.

"Image of Royal Authority in the Work of Thomas Archdeacon" izvorni je znanstveni rad na engleskom jeziku Mladena Ančića iz Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru i s Hrvatskih studija u Zagrebu. Tema rada je Toma Arhidakon Splićanin te njegova percepcija vladara i pisanje o vladaru i njegovoj vladavini.

Potom slijedi izvorni znanstveni rad Lovorke Čoralić s Hrvatskog instituta za povijest "Prilog poznavanju prisutnosti i djelovanja hrvatskih trgovaca u Mlecima (15. - 18. stoljeće)", u kojemu na temelju izvorne arhivske građe autorica piše o hrvatskim trgovcima u Veneciji obrađujući više segmenata njihova javnog i privatnog života, posebno njihov materijalni status i društvene veze.

Sljedeći rad je na njemačkom jeziku "Cetin, Denkmal kroatischer Geschichte und der Fortifikationsbaukunst" i izvorni je znanstveni rad Milana Kruheka s Hrvatskog instituta za povijest, tematski vezan uz vrijeme protuturske obrane Hrvatskoga kraljevstva i obrambenu ulogu grada Cetina.

U svome izvornom znanstvenom radu "Načela Funkcioniranja unutrašnjeg tržišta Brodske pukovnije (1769. - 1857.)" Damir Matanović s Hrvatskog instituta za povijest, podružnice u Slavanskom Brodu, piše o tranzitnoj i unutarpukovnijskoj trgovini te sudjelovanju krajišnika u trgovini, kao i o politici Dvorskog ratnog vijeća kojemu je temeljni cilj bio da u Vojnoj krajini bude što više jeftinih vojnika pa je stoga zakonski ograničavana trgovina i njezin razvoj.

"Cehovsko obrtništvo Banske krajine i vojnog komuniteta Petrinja (1777. - 1871.)" izvorni je znanstveni rad Ivice Goleca s Hrvatskog instituta za povijest. Osnivanje, razvoj, djelovanje i značenje cehovskog obrtništva u Banskoj krajini, s posebnim naglaskom na vojni komunitet Petrinja, u središtu su znanstvenog interesa autora u ovome radu. Posebno je naglašena uloga obrtničkih cehova u podizanju gospodarstva Banske krajine, a ponajviše Petrinje kao njezina vojnog, političkog, gospodarskog i kulturnog središta.

Sljedeći je izvorni znanstveni rad Josipa Kljajića s Hrvatskog instituta za povijest, podružnica u Slavanskom Brodu, pod naslovom "Vojnokrajiški čardaci u slavonsko-srijemskom Posavlju u 18. i 19. stoljeću". Tema rada su čardaci - fortifikacijski objekti izgrađeni tijekom 18. i 19. stoljeća u vojnokrajiškom području istočne Hrvatske. Prati se početak utvrđivanja tog područja čardacima od mira u Srijemskim Karlovcima i njihova daljnja gradnja sve do raspuštanja Vojne krajine.

Pretposljednji rad izvorni je znanstveni rad na engleskom jeziku autora Piotra ureka s Uniwersytet Warszawski, Instytut Historyczny u Varšavi. "Prince Adam Jerzy Czartoryski and the plan of the Balkan Federation (1804. - 1806.)" naslov je rada u kojem se autor bavi idejom

kneza Adama Czartoryskog o stvaranju balkanske federacije u vrijeme napoleonskih ratova, a koju će kasnije nakon Drugoga svjetskog rata zagovarati Josip Broz Tito.

Posljednji rad u ovome broju časopisa "Povijesni prilozi" izvorni je znanstveni rad Tihane Luetić iz Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zagrebu pod naslovom "Prve studentice Mudroslovnog fakulteta kr. Sveučilišta Franje Josipa I. u Zagrebu". Ovaj rad bavi se prvim ženama koje su studirale na zagrebačkom Mudroslovnom fakultetu od 1895. do 1914. godine.

POVIJESNI PRILOZI - HISTORICAL CONTRIBUTIONS, br. 23, god. 21., Hrvatski institut za povijest, Zagreb 2003., str. 1-254

Ovaj broj "Povijesnih priloga" donosi devet novih znanstvenih radova, kao i više prikaza i ocjena novih povijesnih knjiga i časopisa.

Prvi je izvorni znanstveni rad na talijanskom jeziku Katarine Koprek s Katoličkog bogoslovnog fakulteta u Zagrebu "La clivs sangallese sormontata dalla lettera t (parte I)". Taj rad je znanstveno semiološko istraživanje fizionomije gregorijanskih korala na temelju dvije partiture sačuvane u samostanu Sankt Gallen.

Drugi rad izvorni je znanstveni rad Save Markovića iz Bara pod naslovom "Statuta et leges civitatis Antibari (prilog proučavanju statuta medievalnog Bara)". Razmatranjem Statuta grada Bara iz prvih desetljeća 14. stoljeća autor daje čitatelju na posredan način uvid u srednjovjekovnu gradsku društvenu strukturu.

Treći je izvorni znanstveni rad "Srednjovjekovni Šarengrad i njegovi gospodari" Stanka Andrića s Hrvatskog instituta za povijest, podružnica u Slavonskom Brodu. Prati se povijest srednjovjekovnog Šarengrada i smjena njegovih feudalnih gospodara od 13. do 16. stoljeća, kao i sudbina franjevačkog samostana i pokušaj njegova oživljavanja pod osmanskom vlašću u 16. stoljeću.

"Urbane promjene u Trogiru u prvim desetljećima mletačke vlasti (1420. - 1450.)" izvorni je znanstveni rad Irene Benyovsky s Hrvatskog instituta za povijest, posvećen analizi urbane promjene koju Trogir doživljava u 15. stoljeću, a koja se prije svega očituje u fortifikacijskom sustavu, posjedovnim odnosima i organizaciji gradskog prostora te simbolima vlasti.

Peti rad u ovome broju časopisa izvorni je znanstveni rad na engleskom jeziku Borislava Grgina s Filozofskog fakulteta u Zagrebu. "The Ottoman influences on Croatia in the second half of the fifteen century" znanstveni je rad posvećen političkim, gospodarskim i demografskim posljedicama osmanlijskih osvajanja u drugoj polovici 15. stoljeća na širem prostoru sjeverne i sjeverozapadne Hrvatske. Naglasak je stavljen na kompleksne promjene koje su uzrokovala osmanlijska osvajanja.

Marija Mogorović Crljenko s Filozofskog fakulteta u Puli autorica je izvornog znanstvenog rada "Hospitali u Istri u srednjem i ranom novom vijeku". Rad daje pregled ustanova u Istri koje su zbrinjavale bolesne i nemoćne u razdoblju kasnog srednjeg vijeka i novog vijeka, zaključno sa 17. stoljećem.

Zatim slijedi izvorni znanstveni rad Lovorke Čoralić s Instituta za hrvatsku povijest pod nazivom "Giudecca, Murano, Chioggia ... Hrvati na otocima mletačke lagune". Iz samog naslova rada vidi se da je tema rada tijek iseljavanja, život i djelovanje hrvatskih iseljenika na otocima mletačke lagune.

"Prvi marčanski grkokatolički biskup Simeon (1611. - 1630.)" naslov je izvornog znanstvenog rada Zlatka Kudelića s Hrvatskog instituta za povijest, u kojem se analizira biskupovanje grkokatoličkog biskupa Simeona. Prikazane su vjerske i socijalne prilike u Hrvatsko-slavonskoj

vojnoj krajini, napose Varaždinskom generalatu, te pitanje vjerske unije u Hrvatskoj i problemi s kojima se susretala i još se susreće hrvatska historiografija po pitanju unije.

“Tvrđava Brod i vojni komunitet Brod na Savi” izvorni je znanstveni rad Damira Matanovića posvećen gradnji tvrđave u Brodu na Savi, njezinoj obrambenoj ulozi te društvenim i gospodarskim prilikama u kojima se odvijala gradnja te tvrđave.

**POVIJESNI PRILOZI - HISTORICAL CONTRIBUTIONS, br. 24, god. 22.,
Hrvatski institut za povijest, Zagreb 2003., str. 1-316**

Sredinom 2003. godine izašao je prvi broj “Povijesnih priloga” za tu godinu. U njemu je objavljeno ukupno četrnaest znanstvenih radova, od kojih je jedan dio tih znanstvenih radova bio predstavljen na znanstvenom skupu “Tristota obljetnica rođenja Bara Boškovića”, a kao i u svakom broju, objavljeno je više ocjena i prikaza knjiga i časopisa. Objavljeno je i izvješće s međunarodnog znanstvenog skupa “1. istarski povijesni biennale - Statuimus et ordinamus, quod... Sustavi moći i mali ljudi na jadranskom prostoru”, koji se održao u Poreču u svibnju 2003. godine.

U prvome dijelu ovoga broja “Povijesnih priloga” objavljeni su radovi predstavljeni na znanstvenom skupu u povodu 300. obljetnice rođenja dubrovačkog isusovca i pjesnika Bara Boškovića. Skup je održan u ožujku 2000. godine u Hrvatskom institutu za povijest. Na samom početku je kratka biografija Bara Boškovića (1699. - 1770.) koju je napisao Pavao Knezović s Hrvatskog instituta za povijest. Prvi radovi vezani uz lik i djelo Bara Boškovića dolaze nam iz pera Gorane Stepanić s Filozofskog fakulteta u Zagrebu, a riječ je o dva izvorna rada posvećena Boškovićevim pjesmama - “Ode Bara Boškovića” i “Ostale pjesme Bara Boškovića”. Zatim slijedi izvorni znanstveni rad Tamare Tvrtković s Hrvatskog instituta za povijest “Epigrami Bara Boškovića”, rad posvećen dvadeset i osam sačuvanih, dosad neobjavljenih Boškovićevih epigrama. “Propovijed de bona morte Vlaha Bolića” pregledni je rad Ivana Kopreka s Filozofskog fakulteta Družbe Isusove, u kojem naznačava eshatološke elemente u propovijedima Vlaha Bolića, Boškovićeva mlađeg suvremenika.

U sljedećem izvornom znanstvenom radu “Barova pjesma na hrvatskom jeziku slobodni je prepjev sestre mu Anice?!” autorica Slavica Stojan iz Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku dokazuje da je jedina pjesma Bara Boškovića na hrvatskom jeziku zapravo slobodan prijevod neke njegove nepoznate pjesme iz pera njegove sestre Anice. Posljednji rad posvećen Baru Boškoviću u časopisu napisala je Lucija Turkalj sa Staroslavenskog instituta u Zagrebu. Riječ je o izvornom znanstvenom radu “Božić i navještaj muke u pjesmama Bara Boškovića”, u kojemu je istaknuto koliko je nadahnuće za svoje pjesme Bošković nalazio u Kristovu rođenju i mucu.

Nakon radova vezanih uz pjesnički opus i život Bara Boškovića slijedi poseban dio s izborom djela iz njegova pjesničkog opusa. Objavljen je dio njegovih elegija, oda i ostalih pjesama.

U trećem dijelu časopisa objavljeni su ostali radovi tematski vezani uz stariju hrvatsku povijest sve do polovice 19. stoljeća. Prvi rad je izvorni znanstveni rad na talijanskom jeziku “La clivis sangallese sormontata dalla lettera t (parte II)” autorice Katarine Koprek s Katoličkog bogoslovnog fakulteta u Zagrebu. U drugome dijelu svoga rada autorica iznosi temeljitu analizu fizionomije gregorijanskih korala temeljenu na dvijema “partiturama”, jedne partiture iz X. stoljeća i druge iz XI. stoljeća.

Sljedeći znanstveni rad je na engleskom jeziku, “Sources of a Story About the Murdered Croatian King in the Hungarian-Polish Chronicle”, i to je izlaganje sa znanstvenog skupa čiji je autor Ryszard Grzesik iz Poznána u Poljskoj. U svom je radu autor pokušao proučiti tri izvora sačuvana u trećem poglavlju Ugarsko-poljske kronike (tzv. Hrvatska priča). Riječ je o priči o

ubijenom hrvatskom kralju, priči o misiji Svetog Pavla u Dalmaciji i posljednjoj trećoj priči o ženidbi ugarskog prestolonasljednika za kćer jednog slavenskog vladara.

Pregledni rad "Misija papinskog legata Rajmunda de Capelle 1177. godine" djelo je Ivana Majnarića iz Zagreba. Rad je svojevrsna analiza geopolitičke situacije na prostoru jugoistočne Europe u drugoj polovici 12. stoljeća. Temeljen na četiri dokumenta koja govore o misiji papinskog legata Rajmunda de Capelle može se naslutiti važnost pisama koja su mu bila oduzeta, a sadržavala su naputke za rješavanje političkog spora na relaciji Sveto Rimsko Carstvo - Bizantsko Carstvo - Papinska država - Kraljevstvo dviju Sicilija.

"Srednjovjekovne percepcije islama" pregledni je rad Vjerana Kursara iz Zagreb. Rad je posvećen obilježjima reakcija kršćanskog zapada na muslimanska vojna osvajanja. Naglasak je stavljen na duhovne reakcije kršćana, od kojih autor prepoznaje tri osnovna tipa: prvi tip je potpuno neprijateljski stav prema islamu, u islamu se vidi djelovanje Sotone, drugi tip je nešto pomirljiviji i islam svrstava među hereze te treći tip koji u islamu vidi duhovnog srodnika.

Lovorka Čoralić s Hrvatskog instituta za povijest autorica je izvornog znanstvenog rada "Divinići, Šižgorići, Vrančići ... Tragovima šibenskih patricija u Mlecima". U središtu autoričina istraživačkog interesa u ovome radu je proučavanje prisutnosti i djelovanja odvjeta šibenskih patricijskih obitelji u Mlecima.

Izvorni znanstveni rad "Glagoljska matična knjiga krštenih (1667. - 1723.) župe Dobrinj na otoku Krku kao izvor za proučavanje nekih aspekata demografske povijesti" zajedničko je djelo Arijane Kolak s Hrvatskog instituta za povijest i Vladimira Huzjana iz Zagreba. Analizirajući najstariju matičnu knjigu s područja otoka Krka, matičnu knjigu krštenih iz župe Dobrinj, autori razmatraju različite aspekte demografske i obiteljske povijesti ovoga mjesta krajem 17. stoljeća.

Zadnji rad u ovim "Povijesnim priložima" pregledni je rad Buge Zdjelar iz Virovitice "Percepcija starije hrvatske povijesti u suvremenoj britanskoj historiografiji". U radu se prati percepcija starije hrvatske povijesti, od ranog srednjeg vijeka do sredine 19. stoljeća, u britanskim povijesnim leksikonima, kronologijama, rječnicima i drugim općim pregledima objavljenima u drugoj polovici 20. stoljeća.

POVIJESNI PRILOZI - HISTORICAL CONTRIBUTIONS, br. 25, god. 22., Hrvatski institut za povijest, Zagreb 2003., str. 1-366

U ovome broju "Povijesnih priloga" objavljeno je jedanaest znanstvenih radova tematski vezanih uz hrvatsku povijest od srednjega vijeka do polovice 19. stoljeća. Osim toga, objavljen je i veći broj ocjena i prikaza knjiga i časopisa te izvješće sa skupa Međunarodni znanstveni skup "Fenomen 'krstjani' u srednjovjekovnoj Bosni i Humu", održan u Zagrebu u listopadu 2003. godine.

Prvi rad bavi se problematikom iz hrvatske povijesti srednjega vijeka. Franjo Smiljanić s Filozofskog fakulteta u Zadru autor je izvornog znanstvenog rada "Neka zapažanja o teritoriju i organizaciji Bribirske županije u srednjem vijeku". U članku autor razmatra pitanje prvotnog teritorija te županije te rekonstruira različita jurisdikcijska područja koja od polovice 13. stoljeća nastaju na teritoriju nekadašnje županije.

Mladen Andreis s Instituta Ruđer Bošković, Irena Benyovsky s Hrvatskog instituta za povijest i Ana Plosnić s Instituta za povijest umjetnosti autori su izvornog znanstvenog rada "Socijalna topografija Trogira u 13. stoljeću". Prateći društvene procese koji su djelovali na formiranje srednjovjekovne urbanističke strukture, u radu se analizira vrsta i prostorni razmještaj nekretnina u Trogiru u 13. stoljeću, posebno položaj kuća gradskog plemstva.

Sljedeći izvorni znanstveni rad "Dva trgovačka inventara kao pokazatelj ekonomskog i kulturnog života u Zadru u XVI. stoljeću" dolazi nam iz pera Sabine Florence Fabijanec iz

Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zagrebu. Na temelju dva inventara iz 14. stoljeća autorica analizira gospodarski život Zadra u promatranom razdoblju, kao i utjecaj gospodarskog rasta na kulturna zbivanja.

Mladen Ančić iz Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru autor je izvornog znanstvenog rada "Vrijeme i okolnosti postanka Novigradskog zbornika". Rad je posvećen vremenu i okolnostima u kojima nastaje Novigradski zbornik, tekst starohrvatskog običajnog prava. Autor u radu dokazuje da je zbornik nastao oko 1452. godine te da je dopunjen 1454. godine.

"Razilaženja oko pripadnosti Srijema; bečki dvor, Hrvatski sabor i biskup Franjo Jany" izvorni je znanstveni rad Darka Viteka s Hrvatskog instituta za povijest u Zagrebu. Temeljeći svoje istraživanje na širim društvenim prilikama u vrijeme prijelaza sa 17. na 18. stoljeće, autor piše o načinu na koji je Srijem prešao u vlasništvo obitelji Odiscalchi te kako su na taj potez bečkog dvora reagirali srijemski biskup Franjo Jany i hrvatski staleži.

U sljedećem izvornom znanstvenom radu "Povijest grkokatoličke Marčanske biskupije (biskupije Vlaha) za zagrebačkog biskupa Petra Petretića iz 1662. godine" autor Zlatko Kudelić s Hrvatskog instituta za povijest u Zagrebu analizira opširno izvješće zagrebačkog biskupa Petra Petretića o grkokatoličkoj biskupiji u Marči. Pismo je sastavljeno na zahtjev cara Leopolda I. i u njemu biskup Petretić daje poprilično detaljnu analizu stanja u Vojnoj krajini, odnosa Katoličke i Pravoslavne crkve te povijesti crkvene unije u Hrvatskoj. Spomenuti su i razlozi zbog kojih bečkom dvoru nije bilo prihvatljivo to izvješće biskupa Petretića.

Šime Demo iz Rijeke autor je izvornog znanstvenog rada "Prikaz opsade Beča 1683. g. u Eutimiji Benedikta Rogaćića". Ovaj rad temelji se na didaktičnom spjevu "Euthimya" dubrovačkog pjesnika Benedikta Rogaćića koji u petom pjevanju tog epa prikazuje kršćansku pobjedu nad Turcima kod Beča 1683. godine.

Demografskom poviješću Murtera bavi se u svom izvornom znanstvenom radu "Stanovništvo Murtera u 18. stoljeću i početkom 19. stoljeća - Građa iz matičnih knjiga 1718. - 1815." Kristijan Juran iz Zadra. On u svom radu oslikava, na temelju podataka iz matičnih knjiga murterske župe, dalmatinsku ruralnu zajednicu u 18. i početkom 19. stoljeća, oslanjajući se na osnovne demografske pokazatelje.

"Diplomacija Dubrovačke Republike uoči njezina pada i diplomatsko konzularni prijam austrijskog predstavnika Ivana Timonija" izvorni je znanstveni rad Bernardice Pavlović iz Zagreba. Na temelju izvorne arhivske građe u radu se analizira djelovanje dubrovačke diplomacije zadnjih godina postojanja Republike. Također je opisana detaljna i frekventna percepcija austrijskog konzula u Dubrovniku Ivana Timonija.

Posljednji rad u ovome broju "Povijesnih priloga" izvorni je znanstveni rad Gorana Arčabića iz Muzeja grada Zagreba "Formiranje i rad Hrvatsko-slavonskoga gospodarskog društva u vrijeme preporoda (1841. - 1848.)". U središtu autorova interesa je nastanak i razvoj tog društva, jedne od najvažnijih institucija Hrvatskog narodnog preporoda, od početka 1841. do proljeća 1848. godine.

POVIJESNI PRILOZI - HISTORICAL CONTRIBUTIONS, br. 26, god. 23., Institut za hrvatsku povijest, Zagreb 2004., str. 1-230

U ovome, najnovijem broju "Povijesnih priloga" objavljeno je devet znanstvenih radova te veći broj ocjena i prikaza knjiga i časopisa. Radovi objavljeni u ovom broju tematski su vezani uz hrvatsku povijest od polovice 14. stoljeća do polovice 19. stoljeća.

Gordan Ravančić s Hrvatskog instituta za povijest autor je preglednog rada "Prilog proučavanju Crne smrti u dalmatinskom gradu (1348. - 1353.) - raspon izvorne građe i stanje istraženosti na primjerima Dubrovnika, Splita i Zadra". Temeljeći svoj rad na izvornoj građi

autor analizira neka pitanja vezana uz pojavu kuge u dalmatinskim gradovima u 14. stoljeću i uspoređuje istraženost tog problema u našoj i zapadnoj historiografiji.

Drugi rad u ovome broju časopisa pod naslovom "Kruna, kralj i Grad: odnos Dubrovnika prema ugarskoj kruni i vladaru na početku protudvorskog pokreta" izvorni je znanstveni rad Zrinke Pešorda Vardić s Hrvatskog instituta za povijest. U radu se razmatra odnos Dubrovnika prema ugarskom vladaru i kruni Sv. Stjepana u početku protudvorskog pokreta (1384. - 1390.), a posebna pažnja posvećena je dolasku na prijestolje Sigismunda Luksemburškog.

Sljedeći rad "Pro Honore et Commercio Nostris: Some Aspects of Venetian Maritime Commerce Illustrated by the Late Fifteenth Century Venetian Manuscript" izvorni je znanstveni rad Evgenije Anichenko zaposlene u Institute of Russian History u St. Peterburgu. Svoje istraživanje autorica temelji na izvornom rukopisu iz 15. stoljeća pod naslovom "Barbadigo Agostino, Dux Venetiarum/Instructiones Datae Angelo Gradenigo" koji se čuva u Ruskoj nacionalnoj knjižnici u St. Peterburgu. U radu je prikazana mletačka trgovačka politika usko povezana s političkim i društvenim prilikama u kasnosrednjovjekovnoj i ranonovovjekovnoj Veneciji.

"Fante della Giustizia Vecchia: Splitsanin Juraj Ivanov - jedan istaknuti hrvatski iseljenik u Mlecima u XVI. stoljeću" izvorni je znanstveni rad Lovorke Čoralić s Hrvatskog instituta za povijest. Na osnovi podataka iz niza oporuka i kodicila Jurja Ivanova, nastalih od 1542. do 1558. godine, rekonstruiran je društveni, vjerski i obiteljski život jednog imućnog i uglednog hrvatskog iseljenika u Veneciji u vremenu kada hrvatska prekojadranska migracija doživljava vrhunac.

Zlatko Kudelić s Hrvatskog instituta za povijest autor je izvornog znanstvenog rada "Izvjeste zagrebačkog biskupa Petra Petretića o Svidničkoj (Marčanskoj) biskupiji caru Leopoldu I. iz 1667. godine". U ovome radu autor je problematiku suzio na djelovanje grkokatoličkog marčanskog biskupa Gabrijela Mijakića i širenje unije među pravoslavnim krajišnicima, a piše i o habsburškoj vjerskoj politici među krajišnicima te se bavi i drugim izvorima koji govore o crkvenoj uniji.

"Kašićev prijevod Biblije, isusovački red i Sveta Stolica (O propalom pokušaju izdanja jedne knjige)" izvorni je znanstveni rad Antala Molnára sa Sveučilišta ELTE u Budimpešti. Autor članka bavi se poviješću nastanka Kašićeva prijevoda Biblije i analizira politiku Svete Stolice, isusovačkog reda i Kongregacije za širenje vjere koji su se protivili izdavanju Kašićeve Biblije.

Nakon toga slijedi izvorni znanstveni rad Ivane Jukić s Hrvatskog instituta za povijest "Istražni postupak zagrebačkog biskupa Emerika Esterházyja godine 1708. - poimanje suvremenika o biskupovoj osobnosti i slika stanja biskupije". U radu je obrađen cjeloviti zapisnik istražnog postupka za postavljanje biskupa Emerika Esterházyja za zagrebačkog biskupa. Obradujući taj povijesni izvor, autorica prikazuje stanje u Zagrebačkoj biskupiji i gradu Zagrebu te upoznaje čitatelja s likom biskupa Esterházyja koji je kao banski namjesnik predsjedao Hrvatskim saborom od 1709. do 1717. godine.

Pregledni rad "Slike nacije u himnama Srednje Europe" napisao je Csaba Gy. Kiss sa ELTE Sveučilišta iz Budimpešte i s Katedre za hungarologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu. Analizom himni zemalja postkomunističke Europe autor pokušava izložiti nacionalno samoviđenje i stereotipe prema drugim nacijama koji se pojavljuju u tim himnama, od kojih je većina nastala u 19. stoljeću.

Na kraju se nalazi izvorni znanstveni rad "Put zemljomjera Šimraka u 'Gornju Italiju' - prilog poznavanju povijesti Hrvatsko-slavonskoga gospodarskoga društva sredinom 19. stoljeća" čiji je autor Goran Arčabić iz Muzeja grada Zagreba. Tematski se taj rad nadovezuje na autorov rad o Hrvatsko-slavonskom gospodarskom društvu objavljenom u prošlom broju ovoga časopisa, samo što se ovaj put autor ograničio na jednu u nizu inicijativa koje je to društvo poduzelo radi

poboljšanja poljodjelske proizvodnje do 1848. godine. Riječ je o putu geometra Vasila Šimraka kojega društvo šalje u Lombardiju kako bi proučio tehnike navodnjavanja polja.

Daniel Patafta

MEĐUNARODNI ZNANSTVENI SKUP “EKOISTORIJA PODRAVSKOG VIŠEGRANIČJA” POVIJESNO DRUŠTVO KOPRIVNICA I MEĐUNARODNI ISTRAŽIVAČKI PROJEKT “TRIPLEX CONFINIUM - HRVATSKA VIŠEGRANIČJA U EUROMEDITERANSKOM KONTEKSTU”, SUPROJEKT “PODRAVSKO VIŠEGRANIČJE” ZAVODA ZA HRVATSKU POVIJEST ODSJEKA ZA POVIJEST FILOZOFSKOG FAKULTETA SVEUČILIŠTA U ZAGREBU, KOPRIVNICA, OD 13. DO 15. STUDENOGA 2003.

Povijesno društvo Koprivnica i međunarodni istraživački projekt “Triplex Confinium - hrvatska višegraničja u euromediterranskom kontekstu” (voditelja prof. dr. sc. Drage Roksandića), odnosno njegov suprojekt “Podravsko višegraničje” Zavoda za hrvatsku povijest Odsjeka za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu organizirali su 2. međunarodnu znanstvenu konferenciju izvedbenog projekta “Podravska višegraničja” i ujedno 8. znanstveni skup Povijesnog društva Koprivnica. Skup je nosio naslov “Ekohistorija podravskog višegraničja (od cca 15. stoljeća do 1918. godine)”, a održavao se u Koprivnici od 13. do 15. studenoga 2003. godine.

U četvrtak, 13. studenoga, skup je bio vrlo svečano otvoren u koprivničkoj Gradskoj vijećnici. Na otvorenju su govorili predsjednik znanstvenog odbora prof. dr. sc. Drago Roksandić, predsjednik organizacijskog odbora Hrvoje Petrić, koprivničko-križevački župan Josip Friščić, predsjednik koprivničkoga Gradskog vijeća prof. dr. sc. Dragutin Feletar, predstavnica Dravske lige i članica koprivničkoga Gradskog poglavarstva Helena Hećimović i predsjednica Povijesnog društva Koprivnica Ružica Špoljar.

Prva cjelina priopćenja, koja se održala prijepodne, nosila je naslov “Ekohistorija rijeke Drave: temeljni problemi i izvori”, a s referatima su sudjelovali Dragutin Feletar (Prirodoslovno-matematički fakultet Zagreb) “Nizina Drave u Podravini - prirodna osnova kao faktor naseljenosti”; Drago Roksandić i Kristina Milković (Filozofski fakultet Zagreb) “Drava, rijeka bez obala? Ukrštena protivnička viđenja (kraj 18. i početak 19. stoljeća)”; Nenad Moačanin (Filozofski fakultet Zagreb) “Pristup ekohistoriji Podravine prema osmanskim izvorima”; Karl Kaser (Graz) “Čovjek i ekologija iz historijsko-antropološke perspektive”; Hrvoje Petrić (Filozofski fakultet Zagreb) “Čovjek i okoliš na granici: Drava i ljudi do sredine 19. st.”; Zoltán Hajdú (Pečuh) “Drava: as administrative and political border” i Harald Heppner (Graz) “Umweltbedingungen an der Drau im Spiegel der Josephinischen Landesaufnahme”.

Isti dan popodne u drugoj cjelini o podravskim naseljima, koju je moderirao prof. dr. sc. Dragutin Feletar, sudjelovali su Mirela Slukan Altić (Hrvatski državni arhiv Zagreb) “Fizionomsko-morfološke osobine ruralnih naselja Varaždinskog generalata i Križevačke županije u 18. i 19. stoljeću”; Bojan Cvelfar (Zgodovinski arhiv Celje) “Narava zdravi - primeri zdravilišča Rogaška Slatina v prvi polovici 19. stoletja”; Ljiljana Dobrovšak (Institut društvenih znanosti “Ivo Pilar” Zagreb) “Židovi i njihov utjecaj na transformaciju naselja podravskog višegraničja krajem 19. i početkom 20. stoljeća”; Sašo Radovanovič (Pokrajinski muzej Maribor) “Razvoj Maribora in njegovih predmestij v drugi polovici 19. stoletja”; Mladen Matica (Županijski zavod za prostorno uređenje, Koprivnica) “Prostorni razvoj Đurđevca i njegov okoliš s posebnim osvrtom na

pridravski prostor”; Ratko Vučetić (Institut za povijest umjetnosti Zagreb) “Prostorni razvoj gradova u Podravini između srednjeg vijeka i 19. stoljeća”; Darja Radović-Mahečić (Institut za povijest umjetnosti Zagreb) “Razvoj hrvatskih gradova uz Muru i Dravu u 19. stoljeću (1790. - 1918.)” i Gojko Mišković (Sombor) “Urbana historija kao faktor reeuropizacije Vojvodine - Studija slučaja Sombora”.

Treća cjelina nosi naslov “Čovjek i jezična komunikacija na Dravi: jezik, etnos i književnost”. U njoj su sudjelovali Zvonko Kovač (Filozofski fakultet Zagreb) “Motivi rijeka u usmenom i suvremenom pjesništvu”; Csaba G. Kiss “O Dravi kao književnom motivu kod Mađara”; Boris Golec (Zgodovinski inštitut M. Kosa, ZRC SAZU Ljubljana) “Etnične in jezikoslovne razmere v mestih in trgih (slovensko)štajerskega Podravja in Pomurja do 1800.” i Daniel Barić (Ecole pratique des hautes etudes, Pariz) “Das Drautal aus französischer Sicht : Berichte im 18. und 19. Jahrhundert”.

Navečer je u suorganizaciji Društva za povjesnicu i starine u Torčecu održano predstavljanje 4. broja časopisa za multidisciplinarna istraživanja “Podravina” uz prigodni kulturni program i zakusku. Na predstavljanju su govorili urednici prof. dr. Dragutin Feletar i Hrvoje Petrić, prof. dr. Mira Kolar-Dimitrijević, prof. dr. Drago Roksandić, dr. Tajana Sekelj-Ivančan, mr. Tatjana Tkalčec i Ivan Zvijerac.

U petak, 14. studenoga, pod vodstvom prof. dr. sc. Dragutina Feletara i Hrvoja Petrića održana je stručna ekskurzija po prostorima uz rijeku Dravu (od ušća rijeke Mure do ušća potoka Ždalice u Dravu) s ručkom u Đurđevcu, gdje su sudionici posjetili prostor nekadašnje utvrde Novi Zrin, Legrad, Šodericu, Golu, utvrdu Pepalaru, šumu Repaš, Molve, Đurđevac i Hlebine (Galeriju Generalić).

Isti dan poslijepodne u koprivničkoj gradskoj vijećnici održana je četvrta cjelina skupa “Gospodarska povijest Podravine”, a kojoj su sudjelovali s priopćenjima: Mira Kolar-Dimitrijević (Filozofski fakultet Zagreb) “Šume uz rijeku Dravu”; Željko Holjevac (Institut društvenih znanosti “Ivo Pilar” Zagreb) “O mlinovima i mlinarenju na Dravi potkraj 18. i početkom 19. stoljeća”; Vladimir Kalšan (Čakovec) “Mostovi na rijekama Dravi i Muri”; Milivoj Redep, Miroslav Žugaj i Ksenija Vuković (FOI Varaždin) “Agrarni odnosi i poljoprivredna proizvodnja u Bjelovarsko-križevačkoj županiji na prijelazu 19. u 20. stoljeća s posebnim osvrtom na rijeku Dravu i njeno priobalje”; Zlata Živaković-Kerže (Hrvatski institut za povijest) “Problem odvodnje u osječkom kraju (19. i početak 20. stoljeća)”; Silvija Pisk (Filozofski fakultet Zagreb) “Veze Podravine i planova za isušivanje Lonjskog polja u 19. st.” i Mario Šipek (Varaždin) “Odnos čovjeka i okoliša - dravska zanimanja s osvrtom na Sylva”.

Peta cjelina skupa nosila je naslov “Prema interdisciplinarnosti u povijesti rijeke Drave: kulturni identiteti u promjenama”, a u njoj su sudjelovali Katarina Horvat-Levaj (Institut za povijest umjetnosti Zagreb) “Sakralna barokna arhitektura Podravine”; Ivan Mirnik (Arheološki muzej Zagreb) “Nacrt numizmatičke topografije Podravine”; Janez Balažic (Pokrajinski muzej Murska Sobota) “Recepcija plemiških ciklusov v gotskem stenskem slikarstvu med Rabo in Dravo”; Metka Fujs (Pokrajinski muzej Murska Sobota) “Medkulturne razlike kot temelj družbene neenakosti, na primeru Prekmurja”; Metoda Kemperl (Ljubljana) “Jožef Hoffer (1700. - 1764.) - arhitekt brez meja” i Franc Kuzmič (Pokrajinski muzej Murska Sobota) “Cerkvena uprava zagrebske škofije v Prekmurju in njen vpliv na Prekmurje”.

Navečer je u koprivničkoj gradskoj vijećnici održano predstavljanje knjige dr. sc. Mirele Slukan Altić “Povijesna kartografija - kartografski izvori u povijesnim znanostima”. Na predstavljanju su govorili urednik prof. dr. sc. Dragutin Feletar, recenzenti prof. dr. sc. Mira Kolar-Dimitrijević i prof. dr. sc. Drago Roksandić te autorica.

U subotu, 15. studenoga, skup je bio održan u zgradi koprivničkih visokih škola (veleučilištu). Šesta cjelina konferencije nosila je naslov "Podravsko višegraničje kao problem vojne povijesti". U njoj su priopćenja imali Andrej Hozjan (Sveučilište Maribor) "Slavonskokrajiška špionaža in vojno-poštna mreža v 16. stoletju: viri v Gradcu/Graz, finance in organizacija"; Marko Šarić (Filozofski fakultet Zagreb) "Vlaške zajednice i njihov utjecaj na ekosistem dravskog porječja" i Nataša Kolar (Pokrajinski muzej Ptuj) "Vojska na Ptuj u od 16. stoletja do 1918."

Posljednja, sedma cjelina "Mentalne karte: Drava novog vijeka kao istraživački problem" svoja su izlaganja imali Dunja Brozović Rončević (Zavod za lingvistička istraživanja, HAZU, Zagreb) "Rijeka Drava u kontekstu svoga imena"; Zdenko Balog (Pučko otvoreno učilište Križevci) "Neki problemi toponomastike Križevačke županije s težištem na prostoru uz rijeku Dravu" i Štefanija Popović (Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu) "Osnovni podaci o gospodarstvu na Rasinjском vlastelinstvu i okolnim posjedima sredinom 19. stoljeća".

U organizacijskom odboru - koji je osmislio, pripremio i proveo cjelokupnu izvršnu organizaciju skupa te prikupio financijska sredstva za njegovo održavanje - djelovali su predsjednik Hrvoje Petrić i članovi prof. dr. sc. Dragutin Feletar, prof. dr. sc. Drago Roksandić, Ružica Špoljar, Željko Krušelj, dr. med. Davorin Hećimović i dr. sc. Mirela Slukan Altić.

Znanstveni odbor konferencije bio je međunarodni, a činili su ga predsjednik prof. dr. sc. Drago Roksandić (Zagreb) i članovi prof. dr. sc. Mira Kolar-Dimitrijević (Zagreb), prof. dr. sc. Dragutin Feletar (Koprivnica-Zagreb), prof. dr. sc. Karl Kaser (Graz), prof. dr. Nenad Močanin (Zagreb), doc. dr. sc. Andrej Hozjan (Maribor) i dr. sc. Géza Pálffy (Budimpešta). Ovog skupa ne bi bilo bez materijalne i financijske pomoći koju su dali Ministarstvo znanosti i tehnologije Republike Hrvatske, Grad Koprivnica, Koprivničko-križevačka županija, Podravka, INA-Naftaplin, Meridijani, Podravska banka, Grad Đurđevac, Općina Drnje, Općina Molve, Općina Gola, Općina Sv. Đurđ i vinogradarstvo Mije Petrića. Svi sudionici su, uz prigodne darove, dobili i po primjerak časopisa "Podravina" (broj 4). Treba spomenuti i to da je ovaj međunarodni znanstveni skup uspio realizirati sve dogovorene planove.

Dio priopćenja s ovoga međunarodnog znanstvenog skupa objavljen je ili će biti objavljen u časopisu "Podravina", a do kraja 2005. godine od većine priopćenja sa skupa planira se prirediti knjiga o ekohistoriji rijeke Drave i njezina priobalja u sunakladništvu Povijesnog društva Koprivnica, međunarodnog istraživačkog projekta "Triplex Confinium" i izdavačke kuće Meridijani.

Hrvoje Petrić

TOMISLAV ĐURIĆ, ZAŠTO SU ŠUTJELA LEPOGLAVSKA ZVONA, MERIDIJANI, SAMOBOR, 2004., 208 STR.

Pogrešno je misliti da je Lepoglava samo "prijestolnica hrvatskih robijaša". Lepoglava je, prije svega, jedno od sjedišta i ishodišta bogate hrvatske kulturne povijesti. To je grad podno planine Ivančice u kojem su stoljećima, zahvaljujući pavlinima, nastajala najznačajnija djela hrvatskog jezikoslovlja i književnosti.

U tom je gradu pjesnik i pavlinski leksikograf Ivan Belostenec (1593. - 1675.) sastavio svoj veliki rječnik "Gazophylacium", a graditeljsko i slikarsko značenje pavlina te visoki umjetnički dometi Ivana Rangera (1700. - 1753.) teme su proučavanja koje često nadilaze usko hrvatske okvire. U Lepoglavi je na početku 16. stoljeća osnovana prva javna gimnazija u kontinentalnoj Hrvatskoj, a u 17. stoljeću u tom se gradu studirala filozofija i teologija. Tih nekoliko činjenica

potvrđuje da je u kulturološkom smislu riječ o iznimnoj sredini koju treba sustavno i temeljito istraživati i proučavati. Nacionalna je obveza kroz zaštitu i prezentaciju tog bisera i riznice barokne umjetnosti i kulture omogućiti generacijama što dolaze upoznavanje s europskim kulturnim vrijednostima na samom izvoru.

Nažalost, Lepoglavu je stoljećima pratila zla kob. Nakon što se stotinama godina u tom gradu učilo, gradilo te stvarala kulturna dobra trajne vrijednosti austrijski car Josip II. 1786. godine ukinuo je pavlinski red, a 1851. njihov lepoglavski samostan, nekadašnje rasadište i riznica hrvatske prosvjete i kulture, pretvoren je u kaznionicu. Otada je kulturno dobro koje su nam u naslijeđe ostavili pavlini svakim danom propadalo sve više.

Međutim, unatoč svim tim nedaćama, zahvaljujući dobrom duhu bijelih fratara koji je nastavio živjeti u tom kraju te upornom i hrabrom zauzimanju nekih pojedinaca, uspjelo se do danas sačuvati ono najvrednije. No, da to ponekad nije bilo nimalo lako, potvrđuje i knjiga Tomislava Đurića "Zašto su šutjela lepoglavska zvona". Riječ je o knjizi u kojoj autor intervjuima sudionika, originalnim člancima i dokumentima svjedoči te smireno i iskreno progovara o sudionicima i događajima u godinama Hrvatskog proljeća u Varaždinu i Čakovcu.

Duhovno i tvarno ozračje u kojem se događa Hrvatsko proljeće na hrvatskom sjeverozapadu početkom 70-ih godina prošloga stoljeća ponajbolje oslikava središnji dio Đurićeve knjige. Riječ je o prijepisu novinskog serijala "Zašto šute lepoglavska zvona" što ga je tijekom srpnja 1971. godine u pet nastavaka objavio novinar T. Đurić u tjedniku "Varaždinske vijesti".

Zašto su godinama šutjela lepoglavska zvona? Naime, vjernicima iz Lepoglave, pod raznoraznim izgovorima, dvadesetak godina nije dopuštan ulazak u njihovu župnu crkvu Blažene Djevice Marije, zaštićeni spomenik graditeljske baštine koji je barokni izgled dobio sredinom 17. stoljeća. Umjesto molitve i zvuka orgulja, njihovom crkvom nekoliko godina samo su odzvanjali koraci i glasovi srbijanskih restauratora pristiglih iz Beograda. S takvim se stanjem bilo teško pomiriti, a tamošnji vjernici bili su dovedeni u situaciju da planiraju gradnju nove manje crkve. Koga se ipak pokrenuo kada su predstavnici ondašnje vlasti u Ivancu i lepoglavskoj Mjesnoj zajednici, uvjereni da je gradnja novog sakralnog objekta nepotrebna, odlučili rješenje potražiti na najvišim onodobnim republičkim adresama. Međutim, osim ponekog zaključka, ništa se konkretno nije poduzimalo, a težina šutnje lepoglavskih zvona u hrvatsku javnost dospjela je kroz tekstove novinara T. Đurića. Umjesto lepoglavskih zvona, zvonile su Đurićeve riječi. Nakon toga su očekivano uslijedile brojne reakcije građana i vjernika, a bilo je i polemika.

Mnogo toga je govorilo u prilog zaključku da državna vlast, a posebno neki pojedinci na istaknutim dužnostima, namjerno zapostavljaju rješavanje lepoglavskog problema. Na takav zaključak reakcija predstavnika državnih vlasti bila je vrlo žestoka, a nakon Karadžordeva obavljena je čistka u "Varaždinskim vijestima". Autor članaka T. Đurić ne samo da je ostao bez posla, nego je i doživotno isključen iz Društva novinara Hrvatske.

Sudbini novinara T. Đurića po mnogočemu su slične i sudbine ostalih istaknutih ljudi proljećarskog zanosa kao što su dr. Dragutin Feletar, mr. Ernest Fišer, dr. Zvonimir Bartolić, prof. Drago Biščan, prof. Nikola Dugandžić, Vid Fijan i drugi.

Knjiga "Zašto su šutjela lepoglavska zvona" priča je o želji i htijenju da se hrvatsko društvo i hrvatska kultura razvijaju bez pritisaka i odnarođivanja. Sjeme zasijano na početku 70-ih urodilo je hrvatskom slobodom dvadesetak godina kasnije.

Objavljujući izvorne dokumente, Đurić bez mržnje i poziva na osvetu imenom i prezimenom razotkriva progonitelje proljećarskih ideja. Knjiga "Zašto su šutjela lepoglavska zvona" u jednom svome dijelu dokumentarna je priča o ljudskoj dvoličnosti, intelektualnom kukavičluku i ljudima koji su, koristeći se komunističko-partijskim metodama, radili sve kako bi zaustavili proces osvješćivanja hrvatskog naroda. Tome su služili i veliki prilog dali i neki varaždinski novinari.

Novinski isječci, zapisnici s raznih partijskih kružoka i komisija te drugi dokumenti govore da u to vrijeme nije bilo lako hrvatski misliti, osjećati, govoriti, a kamoli pisati.

Jer, bilo je to vrijeme spaljivanja knjiga, naprasnog ukidanja hrvatskih kulturnih društava i institucija, kao i njihove nakladničke djelatnosti. Bilo je to vrijeme podmetanja, progona, prisluškivanja i šikaniranja novinara, prosvjetnih i kulturnih djelatnika. Bilo je to vrijeme kad se pjesnicima sudilo zbog rodoljubne pjesme.

Unatoč bolnom sjećanju, danas iz pera Tomislava Đurića, ali ni ostalih lučonoša proljećarskih ideja u Varaždinu i Čakovcu ne progovara mržnja. Dapače, želja im je da njihovi progonitelji, danas kad se Hrvatska razvija u miru i slobodi, samo pomognu njezinu razvoju.

Knjiga T. Đurića "Zašto su šutjela lepoglavska zvona" još je jednom potvrdila da je istina vertikala kojoj se čovjek stalno vraća. Istina je trajna vrijednost koju, unatoč posljedicama, vrijedi svjedočiti i promicati.

Kristijan Skočibušić